

Al-g. 587

Sprawozdanie

komisji bankowej o wykonywaniu przez Wydział krajowy patronatu nad spółkami oszczędności i pożyczek, oraz nad innymi spółkami rolniczymi.

Wysoki Sejmie!

Przekazane komisji bankowej do załatwienia. sprawozdanie Wydziału krajowego o wykonywaniu patronatu nad spółkami oszczędności i pożyczek (systemu Raiffeisena), tudzież nad innymi spółkami rolniczymi, obejmuje działalność rzeczonych spółek w r. 1904, przedstawioną w roczniku statystycznym spółek, jako osobny alegat do sprawozdania dołączonym, oraz czynności biura patronatu w r. 1904 i pierwszym półroczu 1905 r.

Rocznik spółek za r. 1904 wykazuje bardzo znaczny postęp w rozwoju spółek pod względem liczby spółek, ilości członków i wzrostu kapitałów ulokowanych w tych spółkach, oraz funduszków własnych, a skutkiem tego rozszerzenia dobroczynnej działalności spółek.

Nie jest zadaniem komisji powtarzać cyfry statystyki spółek za r. 1904, względnie cyfry sprawozdania Wydziału.

Wystarczy wspomnieć, że w ciągu roku 1904 przybyło nowych spółek 96, w pierwszym półroczu 1905 założono 62 spółek.

Obecnie spółek pożyczkowych pod opieką patronatów jest 453. Lecz daleko jeszcze do ukończenia tej organizacji, gdyż, zdaniem Wydziału, potrzeba ilość spółek raiffeisenowskich doprowadzić do 1200, aby objąć wszystkie gminy, których dotychczas objęto tylko 1342.

Ilość członków spółek wzrosła o 20.571 i dosięgła cyfry 67.255.

Pocieszającym jest wzrost udziałów, które wzmożyły się o 157.759 koron i dosięgły sumy 479.830 koron. Fundusze rezerwowe doszły sumy 314.534 koron, a po doliczeniu zysków za rok 1904 przekroczą sumę 400.000 koron.

Stan wkładek oszczędności wzrósł o sumę 3,053.231 koron, tak, iż z końcem r. 1904 wynosił 9,004,023 koron

Z tej sumy wkładek przypada:

na sześć obwodów zachodnich (122 spółek)	•	6,594.103 K
„ pięć „ „ środkowych (112 „)	•	1,530.307 „
„ „ „ „ wschodnich (114 „)	•	879.612 „

Nie mając dostatecznego kapitału obrotowego z wkładek, starają się spółki wschodniej i środkowej części kraju uzupełnić ten brak przez zaciąganie

pożyczek, najmniej zaś interesowane są w tym kierunku spółki obwodów zachodnich, tak, iż stosunek jest wręcz odwrotny, jak przy wkładkach oszczędności, mianowicie:

spółki 5 obwodów wschodnich	dłużne	były z końcem r. 1904	829.459 K
" 5 " " " " " "	środkowych	" " " " " "	713.519 "
" 6 " " " " " "	zachodnich	" " " " " "	438.822 "

Koszta administracyi według bilansów spółek wynosiły za r. 1904 tylko 96.939 K, z tego na wynagrodzenie kasyerów wypada mniej niż połowa, t. j. 46.543 K — reszta zaś na koszta portoryów, druków, książek i inne podobne wydatki.

Przy kapitale obrotowym przeszło 12 milionów koron wynagrodzenie kasyerów nie wynosi zatem nawet 4 pro mille, czyli mniej niż $\frac{1}{2}\%$ kapitału, jest przeto aż zanadto umiarkowane.

Komisya sądzi, że kasyerom spółek powinno być przyznane wynagrodzenie wprawdzie skromne, odpowiadające charakterowi spółek na zysk nie obliczonych, lecz uwzględniające rozmiar czynności i połączoną z tem odpowiedzialność. Rzeczą patronatu jest czuwać nad tem, aby wynagrodzenie to było sprawiedliwie oznaczone.

Stopa procentowa wkładek w przeważnej liczbie spółek wynosiła w 1904 r. 5% lub $4\frac{1}{2}\%$. — W chwili wydania rocznika spółek za rok 1904 obniżała się stopa procentowa na światowym targu pieniężnym, lecz w chwili, gdy komisya bankowa przedkłada Sejmowi niniejsze sprawozdanie, mamy objaw wręcz przeciwny, stopa procentowa bowiem podnosi się. Należy przeto z obniżeniem oprocentowania wkładek oszczędności w spółkach postępować bardzo ostrożnie, aby nie zrażać posiadaczy książeczek wkładkowych do instytucyi będących dopiero w rozwoju, co zresztą w obecnej chwili byłoby całkiem niewłaściwe.

Stopa procentowa pożyczek udzielanych przez spółki w r. 1904 wynosiła przeważnie 6% lub $6\frac{1}{2}\%$. Różnicę $1\frac{1}{2}\%$ między oprocentowaniem wkładek a procentem od pożyczek, uważa komisya bankowa jako umiarkowaną, a jakkolwiek jest pożądanem, aby tę różnicę zredukować do 1% , to jednak zbyt szybki pospiech byłby szkodliwy. Obniżenie przedwczesne procentu od pożyczek zmusiłoby spółkę albo do zniżenia stopy procentowej wkładek, zanim stosunki na to pozwolą, albo też uniemożliwiłoby przyznanie słusznego wynagrodzenia funkcyjnym kasowym, które jest konieczne w interesie normalnego rozwoju spółek.

Fundusz pożyczkowy, utworzony na podstawie uchwały sejmowej z r. 1899, którą wyznaczono na ten cel coroczną dotacyę 40.000 K, jest według sprawozdania Wydziału już wyczerpany. Aby nie wstrzymywać popierania spółek, Wydział krajowy żąda od Wysokiego Sejmu upoważnienia do zaczerpnięcia w Banku krajowym dalszych zaliczek jeszcze do wysokości $\frac{1}{2}$ miliona koron.

Komisya bankowa powołuje się na swoje zeszłoroczne uwagi, w których wypowiedziała zdanie, że udzielanie z tego funduszu pożyczek na okres 10-letni uważa jako nieodpowiednie, gdyż wystarczyć powinien w regule 5-letni okres spłaty.

Zapetrywanie komisyi znajduje uzasadnienie w roczniku spółek za rok 1904, który stwierdza, że spłata pożyczek udzielanych przez spółki odbywa się przeciętnie w 2 do 3 latach.

Jeżeli zatem spółki raiffeisenowskie dają pożyczki na czas 2 do 3 lat, wystarczy im zupełnie kredyt 5-letni z krajowego funduszu pożyczkowego, a komisya nie znalazła w sprawozdaniach Wydziału żadnego argumentu za potrzebą 10-letniego kredytu.

Na ogólną liczbę 531 pożyczek udzielonych spółkom z krajowego funduszu pożyczkowego, objętych wykazem imiennym do sprawozdania Wydziału dołączonym — jest 132 pożyczek z 10-letnim okresem spłaty, co przedstawia $\frac{1}{4}$ część ogólnej ilości pożyczek.

Komisya bankowa, pomimo wzmianki w sprawozdaniu Wydziału krajowego, że jest przestrzegana wskazówka, zawarta w rezolucyi sejmowej z 7. listopada 1904 ustęp 3, aby pożyczki udzielane były spółkom w regule na lat 5, uważa jednak za potrzebne zaproponować ponowną rezolucyę w tej sprawie.

Zgadając się na podwyższenie funduszu pożyczkowego o $\frac{1}{2}$ miliona, komisya wypowiada jednak wyraźne zastrzeżenie, że dalsze powiększanie tego funduszu uważałaby komisya za niewłaściwe. Należy bowiem konsekwentnie dążyć do tego, aby spółki oszczędności i pożyczek opierały się na zasadzie pomocy własnej. Kapitał dostarczany spółkom z krajowego funduszu pożyczkowego do obrotu może być udzielony tylko dla rozpoczęcia czynności, albo w razie potrzeby nieprzewidzianej. Spółki nie powinny liczyć na ten zasiłek jako na obfite i niezawodne źródło kredytu, ale raczej starać się o zebranie kapitałów miejscowych, w pierwszym rzędzie wkładek oszczędności od ludności wiejskiej.

Sprawozdanie Wydziału krajowego w ustępie traktującym o funduszu pożyczkowym wspomina, że Wydział krajowy nie może odmawiać kredytu spółkom, w których z powodu niżenia odsetek, w myśl żądania Wydziału, nastąpiło wycofywanie wkładek oszczędności.

Ten ustęp nasuwa pytanie, czy dążąc do obniżenia stopy procentowej od wkładek, biuro Patronatu nie idzie za daleko i doprowadza do tego, że zmniejsza się kapitał wkładkowy, który trzeba zastąpić pożyczką.

Oprocentowanie wkładek na 5%, względnie 4 $\frac{1}{2}$ % jest, zdaniem komisji, wcale umiarkowane, zwłaszcza na wiejskie stosunki. Forsując obniżenie stopy procentowej na 4%, nie oddałby Patronat rozwojowi spółek istotnej przysługi. Takie obniżanie odsetek mogłoby zniechęcić ludność wiejską od lokowania kapitałów w spółkach, przyczem liczyć się także trzeba z mało wyrobionym jeszcze zmysłem oszczędności włościańskiej ludności.

Zdaniem komisji wywieranie nacisku przez Patronat na obniżenie stopy procentowej powinno być nader umiarkowane. Nie należy też takiego nacisku popierać obietnicą udzielenia pożyczki z krajowego funduszu pożyczkowego, gdyż fundusz jest szczupły i powinien służyć spółkom raczej jako rezerwa, na wypadek potrzeb nieprzewidzianych, lub na ułatwienie rozpoczęcia czynności, nie zaś jako ekwiwalent wkładek, które skutkiem obniżenia stopy procentowej wycofane zostały.

Pomimo tych uwag komisya, jak powyżej wspomniano, zgadza się na udzielenie Wydziałowi upoważnienia do powiększenia funduszu pożyczkowego o $\frac{1}{2}$ miliona, aby nie przeszkadzać pracy organizacyjnej, będącej w pełnym toku.

Obok tej pracy biuro Patronatu przeprowadzało liczne lustracje. W roku 1904 zlustrowano 348 spółek raiffeisenowskich, a 17 spółek dwukrotnie lustrowano, tak iż liczba lustracji wynosi 365.

Ważnym środkiem nadzoru spółek jest sprawdzanie corocznych zamknięć rachunkowych, przedkładanych przez spółki Patronatowi z inwentarzami i innymi załącznikami.

Zwiększona czynność biura Patronatu wymaga powiększenia sił biurowych, tudzież zwiększenia kwoty przeznaczonej na koszty podróży i t. p.

Wnioski zmierzające do podwyższenia odnośnych pozycji w dziale wydatków budżetu krajowego zostały przekazane do załatwienia komisji budżetowej. Mianowicie żąda Wydział podwyższenia wydatków na biuro Patronatu na rok 1906 o kwotę 14.940 koron, lecz gdy dochody biura podniosą się o 6.720 kor., przeto obciążenie funduszu krajowego powiększonym być ma tylko o kwotę 8.220 koron.

Suma wydatków administracyjnych Patronatu na rok 1906 preliminowanych wynosi 127.350 koron. Gdy jednak znaczną część tych wydatków ponoszą spółki, zwracając Patronatowi kosztów druków w preliminowanej kwocie 27.200 kor. i koszt prowadzenia rachunku zbiorowego wynoszący 2.160 kor. — tudzież ze względu na subwencyę rządową 10.000 koron i przekazaną na rzecz Patronatu kwotę 6.000 koron jako część zysku rachunku zbiorowego (w myśl ustępu 2. uchwały sejmowej z 7. listopada 1904) — przeto wymienione tu dochody własne biura Patronatu wynoszą razem

	45.360 koron
tak, iż ze skarbu krajowego pokryć trzeba tylko resztę kosztów	
biura Patronatu w sumie	81.990 koron.

Komisya bankowa wniosków w tej sprawie, jako odnoszących się do pozycji budżetowych, Wysokiej Izbie nie przedkłada, a przytoczyła tylko cyfry

powyższe dla uwidocznienia, jak znaczne są ofiary na rozwój i kontrolę spółek raiffeisenowskich.

Doliczając ratę na utworzenie funduszu pożyczkowego . . . 40.000 koron,
wynosić będzie całe obciążenie kraju z powodu patronatu nad
spółkami systemu Raiffeisena w r. 1906 121.990 koron,

Działalność biura Patronatu około rozwoju innych spółek rolniczych
w r. 1904 przedstawiona jest w części III. rocznika spółek.

Statystyczne wykazy tego rocznika obejmują:

10 spółek torfiarskich z kapitałem obrotowym przeszło 13.000 koron, które
sprowadziły 1256 cetnarów metrycznych kainitu, 893 ct. m. tomasyny,
600 ct. m. wapna, 50 ct. m. mączki kostnej, i 4 ct. m. nasion.

2 spółki mleczarskie, oparte na kapitale własnym przeszło 27.000 kor. — które
przy pomocy kredytu około 52.000 kor. rozwinęły dość ożywioną dzia-
łalność, wypłacając za dostarczone mleko 77.000 kor. — na czem zys-
skały około 6.500 kor.;

1 spółkę sadowniczą, która operując kapitałem własnym tylko 137 kor., otrzy-
mała pożyczkę 2.000 kor., a przy obrocie towarowym 2.138 kor. wyka-
zała zysk 5 kor. 16 hal.

Starania około organizacyi innych spółek mleczarskich są w toku,
a z końcem września 1905 było już 7 takich spółek pod opieką Patronatu.

Oprócz tego istnieją dwie spółki magazynowe, jedna spółka drenarska,
która deklarowała 8.500 kor. na udziały, a otrzymała pożyczkę 20.000 koron —
wreszcie wspomniana powyżej spółka sadownicza, będąca w początkach rozwoju.

Ogółem spółek rolniczych, nie należących do kategorii kas raiffeisenow-
skich, jest obecnie pod Patronatem Wydziału 22.

Trudno przesądzać, jak daleko organizacya takich spółek posunie się
naprzód w najbliższych latach.

Głównym zadaniem biura Patronatu w myśl uchwał sejmowych pozos-
taje organizacya i kontrola spółek oszczędności i pożyczek, a zdaniem komisyi
bankowej i nadal tak być powinno.

Na podstawie ustalonej już organizacyi kas raiffeisenowskich będzie mo-
żna zakładać rolnicze spółki magazynowe, handlowe i t. p., lecz w obecnej
chwili zachodzi pytanie, czy zbyt usilne zajmowanie się przez biuro Patronatu
rozwojem takich spółek nie przyniosłoby uszczerbku dla normalnego rozwoju
spółek oszczędności i pożyczek, których zadaniem jest uzdrowienie stosunków
kredytowych ludności włościańskiej, tak ważne dla ekonomicznej przyszłości kraju.

Komisya bankowa wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o wy-
konywaniu Patronatu nad spółkami oszczędności i pożyczek, i nad innymi spół-
kami rolniczymi.

2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby corocznie do sprawozdań
o spółkach oszczędności i pożyczek dołączał wykaz kredytu udzielonego tym
spółkom z krajowego funduszu pożyczkowego, z podaniem czasu udzielenia kre-
dytu, okresu spłaty i kwot umorzonych.

3. Sejm upoważnia Wydział krajowy do przeprowadzenia rokowań
z Bankiem krajowym względem otrzymania zaliczek do wysokości 2¹/₂ miliona
koron na zasilenie funduszu pożyczkowego dla spółek raiffeisenowskich, pod wa-
runkami określonymi uchwałą sejmową z r. 1899.

4. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby pożyczki z tego funduszu
udzielał na spłatę ratalną, nie przekraczającą okresu lat pięciu.

Przewodniczący:

Władysław Kraiński w. r.

Sprawozdawca:

Skałkowski w. r.